

יסודות איסור תחומין

שיעור שני

גדר איסור תחומין

מקורות

- א. רמב"ם שבת פכ"ז ה"א; ספר החינוך מצווה כד
- ב. פירוש המשנה לרמב"ם סנהדרין פ"ז מ"ח
- ג. מרדכי קידושין תקסה; לבוש אר"ח ש"ה כ"ג
- ד. תוספות פסחים צג: ד"ה רב יהודה
- ה. רמב"ן עירובין מג.; אור שמח שבת פכ"ז ה"א
- ו. מרדכי עירובין תקכח; תוספות עירובין מג: ד"ה הלכה

רמב"ם שבת פכ"ז ה"א

היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר + שמות ט"ז + אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, מקום זה הוא תחום העיר, ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל א כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה, ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר.

ספר החינוך מצווה כד

משרשי מצוה זו, שנזכר ונדע שהעולם מחודש ולא קדמון, כמו שכתוב בפירוש במצות שבת [שם, כ', י"א] כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי, על כן לזכור הדבר ראוי לנו שננוח במקום אחד, כלומר שלא נלך בדרך רחוק רק דרך טיול ועונג, ובהליכת שנים עשר מילין אין בו טורח רב.

פירוש המשניות לרמב"ם סנהדרין פ"ז ה"ח

משנה זו לר' עקיבה שסובר שיש חלול שבת שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא אסור תחומין, לפי שאסור תחומין לר' עקיבה דאורייתא, אבל חכמים אומרים אסור תחומין דרבנן ואינם קוראים אותו חלול, ואינם קוראים חלול אלא המלאכות בלבד שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. כמו שנתבאר במקומו. והלכה כחכמים.

מרדכי קידושין תקסה

שאלה אם מותר למסור בהמה דקה לרועה כב"ש כיון שיוציאנה חוץ לתחום תשובה נראה דשרי אפילו בשבת עצמו למסרה לרועה עובד כוכבים דנהי שאדם מצווה על שביתת בהמה מלמען ינוח היינו שלא יעשה בה מלאכה לא הוא ולא אחר אבל דבר שאינה מטעם איסור מלאכה אין מחוייב על בהמתו.

לבוש אר"ח ש"ה כ"ג

וצ"ע במה שנוהגין עכשיו מוכרי שוורים למסור השוורים לגוים להוליכין בדרך למכור אותם, ולפעמים מוליכין אותם יותר מג' פרסאות, על מה יסמכו. ואפשר דס"ל כרש"י ורמב"ן ורשב"א דסבירא להו אפילו י"ב מיל דרבנן, וביו"ט ודאי מותר שאין אדם מצווה על שביתת בהמתו אלא בשבת, דכתיב ביה [דברים ה, יד] למען ינוח וגו' ולא ביום טוב:

רמב"ן עירובין מג.

וא"ת כיון שיש לחוש דילמא קנה שביתה בין השמשות במקומו בים דיש תחומין למעלה מעשרה והרי יוצא לו מחוץ לתחום שלש פרסאות אסור הוא מן התורה לצאת ברגליו חוץ לד"א, לאו מילתא היא דג' פרסאות בהלוך של תורה כארבע אמות של העברה ברשות הרבים כל שמעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע באיסור חייב וכל שמהלך שלש פרסאות באיסור לוקה, הא בשלא הלך ואין ביציאתו חוץ לתחום איסור אין בהלוכו משום חיוב תורה עד שיהלך משם שנים עשר מיל, ורבנן הוא דגזור שלא לצאת אפי' אמה אחת, וגדולה מזו אמרו (ר"ה כ"ג ב') בראשונה לא היו זזין משם כל היום כולו התקין ר"ג הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אלא אף חכמה הבאה לילד והבא להציל מן הגיים ומן הנהר ומן המפולת הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח, והרי העדים הללו הלכו שלש פרסאות עד מקום הועד שעל מהלך לילה ויום אחד מחללין את השבת, ואם היוצא חוץ למקום שביתתו שלש פרסאות על כל פסיעה ופסיעה הוא עובר מן התורה משום אל יצא איש ממקומו, אלו כיון שנעשית מצותן היאך ר"ג מתיר להם אלפים אמה והלא עוברין הם מן התורה בכל יותר מד"א, שהרי כבר הלכו שלש פרסאות חוץ למקום שביתה שלהם ומכאן ואילך בחמש אמות אני קורא בהן אל יצא איש ממקומו, וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה, אלא בשב ואל תעשה, וזו התקנה ודאי דברי הכל היא ואפי' לרבי עקיבא ורבי מאיר שהם סוברין תחומין דאלפים אמה מן התורה, וש"מ אין לוקין על התחומין דבר תורה אלא במהלך שלש פרסאות באיסורי תחומין לדברי האומר כן או במהלך אלפים אמה באיסור תחומין לרבי עקיבא, הא אילו הלך בהיתר כל היום אף על פי שיצא לו לכמה חוץ (חכמים) [מתחומן] אינו חייב עד שילך מאותו מקום כשיעור תחומי שבת, וכל שכן היושב בספינה שאין הליכת הספינה בהיתר מתחשבת לו מן התורה ואין חיובו אלא אם כן הלך ממקום שיצא לשם כשיעור תחומין.

אור שמח שבת פכ"ז ה"א

לכן נראה לי כך, כמו שגדרה התורה את עם ישראל בשבת בשביתת גופו ממלאכה, כן גדרתו ג"כ בהליכתו, ואינו מן המושכלות אשר יוגדר הישראלי מלזוז זיו כ"ש, ולשומו כחבוש בבית האסורים, וגדר הש"י בהלוך יותר משלש פרסאות לכל צד, ולרע"ק ור"מ בלאפיים אמה, וממקום שביתתו ודירתו יש לו אלפים לכל רוח להלוך בהם ולטייל ולעשות כל צרכו, ושני אלפים לכל רוח מקומו הוא, וכי יצא מהם הוי כיוצא ממקומו ולוקה, וכיון דגמירי שיעור מקום למר אלפיים אמה ולמר י"ב מיל כמחנה ישראל, אין זה מושכל לומר שיהלך מצד אחד שני אלפים ומשאר הרוחות לא יזוז אמה, לכן בטח המקום הוא אחרי התיחסו אל האדם היושב בו כיחס הקוים אל המרכז, ומה שיש סביבו לכל צד קרוי מקומו עד י"ב מיל לדידן, או אלפים אמה לרע"ק, ורע"ק יליף כן מקרא מפורש (סוטה כז, ב) ועשו חכמים ענין שיתיר לו להלוך עד ד' אלפים אמה, היינו שיקבע פתו שם, באופן שיהא שיעור סעודתו (וכ"ב) [וכב'] סעודות שזוהו שיעור מאכלו, וזוהו איקבע בדעתו לעשות שם מקום שביתתו, היינו המרכז של מקומו, ויהא אסור לו להלוך מקיר העיר וחוצה אפילו אמה אחת, מחמת שאסרו עליו החכמים, שזה בכוחם, ועל איסורם בל תסור כתיב, וכל העובר כו' חייב מיתה (ברכות ד, ב), וא"כ אין דעתו שוב על מקומו שמצד מזרח העיר [לדמיון], וא"כ יש לו מן התורה להלוך ד' אלפים לצד מערב, דזה רצון התורה שיהיה מקומו של אדם המותר לו להליכה ד' אלפים על ד' אלפים אמה...

ולפ"ז אם יהלוך חוץ ליי"ב מיל לוקה, כיון שמקומו המותר לו הוא י"ב מיל מכל צד, וכי הלך ברשות למרחוק אז ממקום פלוני יש לו י"ב מיל סביב, וכן לרע"ק אלפיים אמה, אבל כי הלך בהיתר עד אמה האחרונה, אז כי יצא מרצונו אמה אחת שיהא חוץ לגבול התחום לוקה [לבד לפירוש ב' ברש"י (עירובין מד, ב ד"ה רב שימי), בהבלעת תחומין דמותר בהליכת ד' אלפים צ"ע] וכן כי מתרו ל"י על הסוף של התחום ג"כ לוקה, ורמב"ן ז"ל נקיט דההולך בתחום הוי כמעביר ד' אמות ברשות הרבים, ולדידן היוצא מחוץ לתחום הוי כמוציא מרשות הרבים לרשות היחיד, ולענ"ד ההולך בשוגג או במזיד מכרך לכרך שהוא יותר מיי"ב מיל, ותו כי הולך אח"כ י"ב מיל מן הכרך שבא אלי' לוקה, אבל לא מסתברא שיהא לוקה על כל פסיעה שיצא חוץ לתחום, וכן נראה ג"כ מלשון רבינו, היוצא חוץ לתחום המדינה לוקה כו', ולא כתב ההולך יותר מיי"ב מיל לוקה, זה מורה כדברינו, ודו"ק.

בשיעור הקודם עסקנו בשאלת תוקף דין תחומין ובהשלכות המעשיות של שאלה זו. בשיעור הנוכחי נמשיך בדיונים הנוגעים ליסוד איסור תחומין, כאשר מוקד הדברים הוא בהבנת גדר האיסור.

דבר מוסכם ופשוט הוא, שגם אם איסור תחומין הוא מדאורייתא, הוא אינו חלק מל"ט אבות מלאכה הנלמדות מן המשכן – אין חייבים על זדונו כרת ולא על שגגתו חטאת. עם זאת, עדיין נותר לברר

מהו היחס בין איסור תחומין ובין שאר המלאכות האסורות בשבת: האם גם הוא נחשב למלאכה, או שזהו איסור נפרד שאינו קשור למצות השביתה ממלאכה.

לשאלה הזו יש מספר ביטויים בדברי הראשונים והאחרונים ונציין שלושה מהם:

א. **חילול שבת או ביטול שביתה בלבד:** הרמב"ם בפירושו המשניות למסכת סנהדרין [פ"ז מ"ח] מדייק בדברי המשנה: "המחלל את השבת בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת", שיש איסורי שבת שמחד מוגדרים כחילול אך מאידך אין חייבים עליהם כרת. על בסיס הדיוק מכריע הרמב"ם שהמשנה שנויה בשיטת רבי עקיבא: "משנה זו לר' עקיבא שסובר שיש חלול שבת שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא איסור תחומין, לפי שאסור תחומין לר' עקיבא דאורייתא, אבל חכמים אומרים איסור תחומין דרבנן ואינם קוראים אותו חילול, ואינם קוראים חילול אלא המלאכות בלבד שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת". לפי דבריו, מלבד המחלוקת בין ר' עקיבא לחכמים בנוגע לתוקף האיסור והמרחק האסור מהתורה, הם נחלקו גם באופי האיסור. ר' עקיבא סובר שבדומה ל"חט המלאכות האסורות בשבת, איסור תחומין מהווה חילול שבת, בעוד חכמים חולקים וסוברים שאיסור תחומין אינו מוגדר כחילול שבת בשונה מ"חט המלאכות".

ב. **שביתה בהמתו:** נחלקו הפוסקים² האם איסור תחומין שייך בחיוב שביתה בהמתו. המרדכי [קידושין תקסה] סובר שאיסור תחומין אינו נוהג בחיוב שביתה בהמה: "דנהי שאדם מצווה על שביתה בהמה מ'למען ינוח', היינו שלא יעשה בה מלאכה לא הוא ולא אחר, אבל דבר שאינה מטעם איסור מלאכה אין מחוייב על בהמתו". המרדכי סובר שהציווי 'למען ינוח' אשר ממנו נלמדה חובת שביתה בהמה, מוגבל לאיסורי מלאכה על ידי הבהמה בלבד, ולא לשאר חיובי שביתה. מדבריו עולה שאיסור תחומין אינו מוגדר כמלאכה ולכן איסור תחומין אינו שייך בשביתה בהמה. הלבוש [אר"ח ש"ה כ"ג] חולק וסובר שדין תחומין שייך בשביתה בהמה: "וצ"ע במה שנוהגין עכשיו מוכרי שוורים למסור השוורים לגוים להוליכן בדרך למכור אותם, ולפעמים מוליכין אותם יותר מג' פרסאות, על מה יסמכו". מסתבר שהלבוש ודעימיה, החולקים על עמדת המרדכי, מקבלים את הבנתו בנוגע לחיוב שביתה בהמה אבל חולקים עליו ביחס לאופי דין תחומין. לדבריהם, מכיוון שאיסור תחומין מבחינת אופיו הוא חלק מעולם המלאכות, הוא אכן שייך בחיוב שביתה בהמה³.

ג. **תחומין ביר"ט:** להלכה איסור תחומין נוהג ביר"ט⁴. השאלה היא האם מי שסובר שתחומין בשבת אסורים מדאורייתא, סובר שאף תוקף איסור תחומין ביר"ט הוא מדאורייתא. מדברי התוספות [פסחים צג: ד"ה רב יהודה] נראה שלר' עקיבא הסובר שאיסור תחומין בשבת מדאורייתא, הוא הדין ביר"ט⁵. אולם הב"ח [שו"ת ב"ח החדשות סימן ז] כתב: "דאע"ג דס"ל להר"ף והרמב"ם י"ב מילין דאורייתא היינו דווקא בשבת אבל לא ביר"ט, דדוקא מה שהוא בכלל מלאכה שבת ויר"ט שווין". מבואר בדבריו שיתכן שאף למ"ד תחומין בשבת מדאורייתא, איסור תחומין ביר"ט יהיה מדרבנן בלבד. ונימוקו עמו: כיוון שביר"ט נאסרו רק המלאכות האסורות בשבת ולא חיובי השביתה, אם איסור תחומין אינו מלאכה - תוקפו ביר"ט יהיה מדרבנן בלבד.

נקודה נוספת שיש לבחון נוגעת להגדרת האיסור עצמו. בדברי הראשונים ניתן למצוא ניסוחים שונים בנוגע למהות איסור תחומין. הרמב"ם כותב:

¹ באופן דומה תלה הב"ח [שו"ת הב"ח החדשות קונטרס אחרון סימן ז] את החלוקה בין שיעור אלפיים אמה ובין שיעור י"ב מיל: "דיל' דבתחומין דיר"ב מילין דנפקא מקרא דאל יצא אינו בכלל מלאכה ושירי ביר"ט משא"כ לר"ע דס"ל תחומין דאורייתא ויליף לה בסוטה מומדותם מחוץ לעיר כו' אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת י"ל דקרא מורה לנו דאלפים אמה הם בכלל מלאכה". לדבריו אם מבינים שאיסור תחומין מדאורייתא באלפיים אמה מסתבר לומר שאופיו דומה למלאכה. לעומת זאת אם מבינים שמדאורייתא איסור תחומין הוא ביר"ב מיל, מדובר באיסור עצמאי.

² עיין מג"א [אר"ח ש"ה סק"ח].

³ ועיין בדברי החת"ס [אר"ח קנב] בעניין.

⁴ כמבואר במשניות בפרק ה' במסכת ביצה, וכן פסק הרמב"ם [עירובין פ"ח ה"ד].

⁵ וכך הכריע החת"ס [אר"ח סימן קנב] על פי דברי הגמרא [ביצה לו:]. הגמרא שם מעלה הו"א שהבסיס לאיסור רכיבה על בהמה הוא משום יציאה מחוץ לתחום. בעקבות הצעה זו מדייקת הגמרא: "שמע מינה תחומין דאורייתא". ואם איתא שלמ"ד תחומין בשבת דאורייתא - ביר"ט איסור תחומין מדרבנן, דברי הגמרא אינם מובנים, שכן סוף כל סוף ביר"ט תחומין מדרבנן והו"א אינה מסתברת מעיקרה.

היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, מקום זה הוא תחום העיר, ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל.

[רמב"ם שבת פכ"ז ה"א]

מדברי הרמב"ם נראה שמוקד האיסור הוא **ביציאה ממקום השביתה בשבת**. מקומו של האדם בשבת תחום בשניים עשר מיל המקיפים אותו, והתורה אוסרת עליו לצאת מתחום זה במהלך השבת.

מביאורו של ספר החינוך לדין תחומין עולה נימה אחרת:

משרשי מצוה זו, שנזכור ונדע שהעולם מחודש ולא קדמון, כמו שכתוב בפירוש במצות שבת כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי. על כן לזכור הדבר ראוי לנו שננוח במקום אחד, כלומר שלא נלך בדרך רחוק רק דרך טיול ועונג, ובהליכת שנים עשר מילין אין בו טורח רב.

[ספר החינוך מצווה כד]

בעל החינוך מדגיש את הטורח הכרוך בהליכה מרובה משיעור שניים עשר מיל, אשר לדבריו עומד בסתירה למנוחה הפיזית הנדרשת במהלך השבת. השבת ניתנה לעם ישראל לשם ביסוס התודעה בדבר בריאת העולם המחודשת על ידי הקב"ה, וזאת מושגת לשיטת בעל החינוך על ידי מנוחה ושביתה.

על פי הבנה זו, האיסור הוא בהתרחקות האדם ממקום שביתתו של האדם אינו אלפיים אמה אלא ד' אמות, ושיעור אלפיים אמה הוא השיעור ההליכה המותר בשבת.

הנפקא מינה הפשוטה ביותר בין הבנות אלו בגדר איסור תחומין, היא האם ישנו איסור מדאורייתא⁶ על הליכה נוספת לאחר היציאה מהתחום. אם נבין שהאיסור הוא ביציאה, מסתבר שחייבים על יציאה אחת ולא על כל הליכה נוספת. לעומת זאת, אם מבינים שהאיסור הוא בהליכה המרובה, מסתבר שהליכה נוספת כרוכה באיסור נוסף.

הרמב"ן [עירובין מג.] משווה את איסור תחומין לאיסור העברת ד' אמות ברשות הרבים: 'דג' פרסאות בהלוך של תורה כארבע אמות של העברה ברשות הרבים". ממילא ברור מדבריו שמוקד האיסור הוא בהתרחקות ובהליכה ולא ביציאה עצמה מהתחום. ואכן מלשונו נראה שאיסור תחומין קיים בכל פסיעה נוספת מחוץ לתחום:

ואם היוצא חוץ למקום שביתתו שלש פרסאות על כל פסיעה ופסיעה הוא עובר מן התורה משום אל יצא איש ממקומו, אלו כיון שנעשית מצותן היאך ר"ג מתיר להם אלפים אמה והלא עוברין הם מן התורה בכל יותר מד"א.

[רמב"ן עירובין מג.]

לעומתו האור שמח סבור שאיסור תחומין דומה באופיו דווקא לאיסור הוצאה מרשות לרשות:

ורמב"ן ז"ל נקיט דההולך בתחום הוי כמעביר ד' אמות ברשות הרבים, ולדידן היוצא מחוץ לתחום הוי כמוציא מרשות הרבים לרשות היחיד.

על פי זה טוען האור שמח כי כיוון שמוקד איסור תחומין הוא ביציאה מהמקום, לא מתחדש איסור נוסף בכל פסיעה ופסיעה, אלא רק כאשר ישנה יציאה מחודשת:

ולענ"ד ההולך בשוגג או במזיד מכרך לכרך שהוא יותר מ"ב מיל, ותו כי הולך אח"כ י"ב מיל מן הכרך שבא אלי' לוקה, אבל לא מסתברא שיהא לוקה על כל פסיעה שיצא חוץ לתחום, וכן נראה ג"כ מלשון רבינו, היוצא חוץ לתחום המדינה לוקה כו', ולא כתב ההולך יותר מ"ב מיל לוקה, זה מורה כדברינו, ודו"ק⁷.

⁶ מדרבנן מוסכם לכל הדעות שקיים איסור על הליכה נוספת לאחר היציאה מהתחום כמבואר בגמרא [מא:].

⁷ אכן ניתן לתלות את המחלוקת בנוגע לשיעור החיוב הנוסף בשאלה אחרת הנוגעת לגדר השיעור בתחומין. האבני נזר [אר"ח שצ"א] סובר שהסיבה שבתחומין חייבים על כל פסיעה ופסיעה מחוץ לתחום קשורה ביכולת לחבר בין ההליכה

לשאלה זו, האם איסור תחומין הוא ביציאה ממקום השביתה או בהתרחקות ממנו, קיימות שתי נפקא מינות נוספות:

- א. **הליכה בהיתר:** הרמב"ן סובר שהליכה בהיתר אינה נמנית כחלק משיעור ההליכה האסור בתחומין. לעומתו האור שמח חולק וסובר שכיוון שהאיסור הוא ביציאה מהמקום, האיסור מתמצה בפסיעה האחרונה ואין משמעות להליכה שקדמה לה.⁸
- ב. **התרחקות ללא הליכה:** הראשונים נחלקו בשאלת יציאה מהתחום ללא הליכה. המרדכי (עירובין רמז תקנח) כתב: "וכ"ת יש לחלק בין הולך ברגליו להולך בקרון הא ליתא... אפי' רוכב איסור איכא". מדבריו נראה שאיסור תחומין קיים גם כאשר לא מתבצעת פעולת הליכה. לעומת זאת מדברי הרשב"ם [בתוך תוס' עירובין מג. ד"ה הלכה] בעניין כניסה לספינה בערב שבת נראה שאיסור תחומין הוא בהליכה בלבד: "דמותר ליכנס בספינה מבע"י בערב שבת אפילו שהספינה הולכת חוץ לתחום בשבת דספינה ממילא אזלא ואיהו לא מידי עביד". מדברי הרשב"ם נראה אפוא שיציאה מחוץ לתחום ללא מעשה אינה גובלת באיסור תחומין. הדברי יחזקאל [סימן ז אות כג] מבאר ששאלת איסור תחומין במי שנוסע בספינה או רוכב על בהמה תלויה בשאלת גדר איסור תחומין. אם העיקר באיסור תחומין הוא בתוצאת היציאה מהמקום, אין כל משמעות לשאלה האם זה נעשה על ידי הילוך בפועל או על ידי רכיבה או נסיעה. לעומת זאת, ככל שמוקד האיסור הוא בהליכה עצמה מסתבר שאין לדון את הנוסע בספינה כמי שהלך מרחק של אלפיים אמה או שניים עשר מיל.⁹

לסיכום: בשיעור היום עסקנו בבירור גדר איסור תחומין באמצעות שתי שאלות עיקריות. השאלה שפתחנו בה הייתה האם איסור תחומין מוגדר כמלאכה. ראינו לכך שתי נפק"מ מעשיות: איסור שביתה בהמה ותוקף איסור תחומין ב"ט.

בחלק השני עסקנו בבירור הגדרת האיסור: האם מדובר בתוצאת היציאה מחוץ למקומו של האדם בשבת, או שמא איסור תחומין כרוך בהליכה המרוחקת והמאומצת בשבת. גם את משמעות החקירה הזו הדגמנו באמצעות שתי נפקא מינות: הנפק"מ הראשונה הייתה בנוגע למניית מרחק הליכה שנעשתה בהיתר. אם מבינים שאיסור תחומין מבוסס על התרחקות, מסתבר שאין למנות את מרחק ההליכה שנעשתה בהיתר כחלק מהמרחק האסור, ובמידה והאיסור הוא בתוצאת היציאה, נראה שהמיקום הסופי הוא המשמעותי, ולכן יש לקחת בחשבון גם את ההליכה הראשונית אף שנעשתה בהיתר. הנפק"מ השנייה הייתה בנוגע ליציאה מהתחום ללא הליכה, כגון רכיבה על בהמה. במקרה הזה אמנם אין התרחקות והתאמצות, אך יש יציאה בפועל מחוץ לתחום.

להערות ולתגובות: איציק וולטרס

Itzikw7@gmail.com

הקודמת להליכה הנוכחית: "שהרי בכל תחומין ההילוך בתוך אלפים היתר גמור ואינו חייב רק על פסיעה אחרונה. הוא הדין דיש לחייבו על פסיעה שהוסיף עוד שנצטרף לאלפים מחדש בלא הפסיעה ראשונה. ובכל פסיעה נעשה אלפים מחדש".

⁸ הרמב"ן מוכיח את טענתו מדברי המשנה בראש השנה [פ"א מ"ב] שמתארת ש"ג תיקן אלפיים אמה למי שבא להעיד את עדות החודש: "ואם היוצא חוץ למקום שביתתו שלש פרסאות על כל פסיעה ופסיעה הוא עובר מן התורה משום אל יצא איש ממקומו, אלו כיון שנעשית מצותן היאך ר"ג מתיר להם אלפים אמה, והלא עוברין הם מן התורה בכל יותר מד' אמות, שהרי כבר הלכו שלש פרסאות חוץ למקום שביתה שלהם ומכאן ואילך בחמש אמות אני קורא בהן אל יצא איש ממקומו, וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה אלא בשב ואל תעשה". המנחת חינוך [מצווה כד] יישב שתקנת רבן גמליאל שנויה לשיטת הסוברים שתחום שבת מדאורייתא בשניים עשר מיל, ואכן לא נתקנה למי שיצא למרחק רב יותר.

⁹ אמנם האבני נזר [או"ח ש"ז י] ביאר את סברת הרשב"ם באופן מעט שונה. לדבריו היסוד העולה מתוך דברי הרשב"ם הוא שאיסור תחומין הוא אינו איסור בגופו, אלא איסור במעשה ההוצאה. האבני נזר למד מדברי הרשב"ם שאדם שיציא את חברו מחוץ לתחום (באופן בו המוציא אינו יוצא מתחומו), עובר באיסור תחומין. לדבריו הרשב"ם סובר אף הוא שהגדר הוא יציאה והוצאה ולא הליכה, אלא שהדגש הוא בכך שיש צורך במעשה הוצאה ואין די בהימצאות מחוץ לתחום.